

процесу соціалізації студента, де цілеспрямовано формуються вихованість, професійні якості ділової людини, певний рівень професійної компетентності. Однією з складових професійної компетентності спеціалістів лісового господарства має бути сформований високий рівень екологічної культури.

Л і т е р а т у р а

1. Бех І.Д. Становлення професіоналізму в сучасних соціальних умовах // Педагогіка толерантності. - 2001. - № 3-4. - С. 57
2. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. – М: Высшая школа, 1991. – 207с.
3. Грабовська І.М. Формування екологічної культури особистості (українознавчий контекст): Автореферат дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1994. - 17 с.
4. Некос А.Н. Экологическое образование и воспитание: географические и педагогические основы: Дис. ... канд.географ.наук. – Х. – 1993. – 233с.
5. Ничкало Н.Г. Професійно-технічній освіті – державну підтримку та науково-педагогічне забезпечення // Нові технології навчання: Наук.-метод. збірник. Вип. 15.- К.: ІСДО, 1995. – с. 11
6. Пономарьова Г.Ф. Педагогічні умови формування екологічної культури студентів педколеджу: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. - Х., 1997. – 175с.
7. Прокопенко О, Демидова Т. Екологічне виховання учнів у процесі вивчення біології // Рідна школа. – 2005 – №3. – С.72-73
8. Пустовіт Н.А., Вороніна Н.П., Руденко Л.Д. Система пізнавальних завдань екологічного змісту // Педагогіка і психологія. – 1997. – №2. – С. 80-88
9. Ростунов А.Т. Формирование профессиональной пригодности. - Минск: ВШ, 1984. - 176с.
10. Тарасенко Г.С. Формування естетико-екологічної культури вчителя: Автореф. дис. ... доктора педю наук: 13.00.01. – К., 1996. – 47 с.
11. Флешар С. Підготовка майбутнього вчителя до екологічної освіти учнів (на матеріалі орнітологічних спостережень): Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. - 1996. - 47 с.
12. Шандриков В.Д. Деятельность и способности. – М., 1994. – 315 с.

*Петрочко Ж.В.,
м. Київ*

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ДИТЯЧИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

В данной статье раскрывается вопрос места и роли детских общественных объединений в системе социального воспитания. В частности рассматривается: цель, задачи, основные направления деятельности детских общественных объединений; условия обеспечения защищенности ребенка в детском объединении; установление партнерских взаимоотношений с разными институтами.

Соціальне виховання – це система впливів на людину з метою підготовки її до життя у суспільстві. На сучасному етапі воно пов'язане з розв'язанням двох основних

взаємообумовлених цілей: досягти успіху в соціалізації підростаючого покоління та забезпечити саморозвиток людини як особистості і як суб'єкта діяльності.

Соціальне виховання – це також процес, який можна відобразити, як послідовність певних етапів, а саме: включення дитини в систему життєдіяльності різноманітних організацій; набуття та накопичення елементів соціального досвіду (знань, умінь); поведінка особистості як результат осмислення і відтворення набутого соціального досвіду [1, с. 11].

Розвитку теоретичних і практичних засад соціального виховання в Україні сприяли дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних учених, серед яких: М.А.Галагузова, О.О.Бодальова, Н.П.Бура, І.Д.Зверєва, А.Й.Капська, Л.Г.Коваль, А.О.Малько, Л.І.Міщик, С.Р.Хлєбїк, О.В.Безпалько та ін. Водночас не повною мірою видається розкритим питання функціонування інституцій соціального виховання, що в умовах сьогодення володіють потужним виховним потенціалом, створюють можливості для успішної соціалізації підростаючого покоління.

Сьогодні впевнено займають свою нішу у процесі соціального виховання дитячі громадські організації. Передумовами соціалізації дітей та молоді в таких об'єднаннях є: бажання дітей спілкуватись з однолітками у вільний час і не під керівництвом вчителів; розширення неформального спілкування в позаурочній діяльності; потреба дітей не тільки у спілкуванні, але й у спільних заходах, які відповідають їхнім інтересам.

Пильна увага суспільства до дитячих громадських організацій як інститутів соціалізації пояснюється тим, що в них інтенсивніше відбувається процес формування важливих характеристик повноцінної людської особистості: ставлення до життя (завдяки реалізації себе в улюбленій діяльності); здатність до безперервного духовно-творчого самовдосконалення; соціальна відповідальність, що виявляється у турботі про людей; культура діяльності на дозвіллі тощо.

Об'єднання дітей в умовах дитячих громадських організацій мають суттєвий вплив на їхню соціалізацію, оскільки сприяють виробленню якостей соціальної компетентності особистості, необхідних у подальшому житті (самостійність суджень; впевненість у своїх силах і здібностях, мобільність; уміння спілкуватися, легко встановлювати міжособистісні стосунки тощо).

Вісь соціально-виховної роботи в дитячих громадських організаціях – виховання людини, яка орієнтується на загальнолюдські цінності й бере участь у творчому перетворенні соціальної дійсності. Таким чином, стратегією дитячих громадських організацій як соціалізаційних інститутів є запуснути механізми самоорганізації, саморозвитку і самоствердження особистості, що діятимуть у різних видах її діяльності.

У зазначеному контексті можна визначити такі завдання дитячих громадських організацій:

- розвиток духовного і творчого потенціалу особистості; реалізація творчих інтересів, талантів, здібностей та нахилів; забезпечення соціальних гарантій щодо зазначеного;

- вивчення потреб і проблем дітей, визначення на їх основі напрямів діяльності, методик соціально-педагогічного впливу;

- створення оптимальних умов роботи з різними категоріями дітей; забезпечення наукового підходу до організації соціалізуючого процесу;
- вироблення у дітей та молоді навичок соціальної адаптації в ситуації зміни умов соціального середовища (надання допомоги і підтримки особистості для безболісного входження в нову систему міжособистісних, групових відносин);
- формування суспільно-громадського досвіду особистості; вироблення у дітей та молоді навичок організації змістовного дозвілля;
- створення умов для самоствердження особистості у нових соціально-педагогічних умовах життєдіяльності; самовизначення стосовно власної ролі й місця у соціальному середовищі;
- закріплення навичок самообслуговування та розвиток на їх основі інтересу особистості до самовдосконалення;
- соціальна підтримка дитини, надання їй допомоги у кризових і конфліктних ситуаціях;
- налагодження взаємодії з соціальними інституціями з метою раціонального і ефективного використання їх можливостей для розвитку вихованця, пошук нових форм соціальних зв'язків особистості й суспільства.

Серед специфічних особливостей дитячих громадських організацій можна відзначити: об'єктивно існуюча різноманітність дітей та молоді, їхня індивідуальність, неповторність; добровільність участі дітей; максимальне врахування інтересів і потреб особистості; вільне обрання дитиною цілей і змісту дозвільної діяльності залежно від її власного інтелектуально-морального розвитку і культурного рівня тощо. Отже, дитячі громадські організації сприяють адаптації та включенню дитини в суспільство, використовуючи її особисті мотиви діяльності.

Специфіка роботи дитячих громадських організацій впливає на розвиток вміння дитини вибирати як особистісно значущу ціннісно зорієнтовану діяльність, оскільки основна концептуальна ідея їх функціонування – самоствердження особистості в ситуації вибору.

Особливість мікросередовища дитячих громадських організацій у системі соціального виховання проявляється у нестандартності дій, у відкритості для всіх бажаючих (різного віку), багатогранності організаційних форм, які відповідають інтересам і потребам дітей та молоді. Водночас треба пам'ятати, що особистість формують не заходи самі по собі, а система соціально-виховної роботи.

Система соціально-виховної роботи об'єднує усіх і все задля спільної справи. При її створенні утворюється механізм взаємодії, єдності і наступності виховного впливу на дитину в усіх мікросередовищах, членом яких вона є. Отже, саме завдяки усвідомленню важливості побудови соціально-виховної роботи в дитячих громадських організаціях на основі системного підходу, зміст виховного впливу не обмежується окремими видами діяльності, а охоплює всі сфери життєдіяльності особистості: особистісну, сімейну, трудову, неформальну.

Компонентами системи соціального виховання, до складу якої входять дитячі громадські об'єднання, є:

- діти та молодь;

- керівники-лідери, педагогічні працівники, інші залучені спеціалісти (професійний компонент);
- інші соціальні інституції (інституційний компонент);
- батьки, родичі, інші жителі мікрорайону, де проживає дитина;
- мета, зміст, форми, методи, засоби соціально-виховної роботи (технологічний компонент).

При цьому особливу вагу щодо соціального виховання як системи мають такі напрями діяльності дитячих громадських об'єднань, як: громадянське і патріотичне виховання сучасних дітей; профорієнтаційна робота у контексті нових ринкових відносин; культурологічна діяльність, включення дітей у діалог світових культур, екологічні рухи тощо.

Як зазначає російська дослідниця Л.Алієва, “дитяче об'єднання – головна соціально-педагогічна цінність, реальний суб'єкт виховного простору. Його особлива значущість полягає у тому, що воно є середовищем життєдіяльності дитини, тим мікроруховуючим середовищем, яке дитина створює сама, з допомогою товаришів, ровесників і друзів-дорослих, у якому відчувається комфортно, захищено [6, с. 84-85].

Цінність дитячого об'єднання у контексті соціального виховання також полягає у:

- наявності певної ідеології, значущої, привабливої, а нерідко і яскравої та романтичної для дитини;
- новій позиції дитини, що проявляється в реалізації соціальних прав керувати, в реалізації потреб у засвоєнні нового досвіду поведінки;
- самодіяльності самих дітей, їх спільній колективній діяльності, поєднанні яскравих значущих заходів з реальним життям;
- самоуправлінні як способі організації конкретної діяльності кожного члена організації і життєдіяльності організації загалом;
- динамічному сприйнятті всього нового, прагненні до незвичного, в значних емоційно-енергійних ресурсах;
- залученні дитини в перетворюючу конструктивну соціально корисну діяльність в умовах реального життя;
- функціонуванні колективу дорослих лідер, ініціаторів, інноваторів, творчих особистостей, здатних вести за собою сучасних дітей.

Важливою особливістю дитячих громадських об'єднань у системі соціального виховання є те, що вони залучають до своєї роботи всіх бажаючих, мають справу з різними категоріями дітей, в т.ч. й тими, які опинилися у складних життєвих обставинах. Такі діти стають членами, як правило, міцного колективу, об'єднаного спільними цілями, чітким розподілом ролей і відповідальності.

Як слушно зазначає К.Радіна “в дитячому громадському об'єднанні може й повинен задіюватися надзвичайно важливий особливий пласт організації життя дітей – спілкування з однолітками” [6, с. 88]. Дитячі колективи мають великі можливості для наповнення спілкування соціально цінним змістом у різноманітних формах.

Дитячі громадські об'єднання – це та частина життєвого простору дітей, що пов'язана із задоволенням їх соціальних потреб, реалізацією життєвих планів, розв'язанням поточних проблем. Багатомірність такого простору у тому, що “він є

одночасно простором прав, свобод, обов'язків, культури, традицій і творчої діяльності” [6, с. 121].

Основна умова розвитку особистості в дитячому громадському об'єднанні – забезпечення реалізації принципу суб'єктності виховання, що передбачає в т.ч. надання дитині права вибору діяльності, реалізацію існуючого соціального досвіду і засвоєння бажаних моделей поведінки. Сам вступ дитини до лав громадського об'єднання теж можна розглядати як прояв і показник добровільного вибору нею простору для самореалізації і самовираження.

Одним із завдань дитячих громадських об'єднань є формування почуття захищеності як цінності людського існування, гарантії безпеки та успішного життя. Умовами для забезпечення захищеності дитини в дитячому громадському об'єднанні є:

- чітке визначення принципів, правил і кордонів дозволеного у рамках спільної діяльності в і за межами об'єднання;
- цілісність, гармонійність основних напрямів діяльності, їх змісту;
- практично орієнтований підхід у діяльності, спрямований на розвиток життєвих навичок, реального сприйняття соціальної дійсності;
- можливість комфортного спілкування і автономії;
- залучення у позивне перетворення оточуючого середовища у співпраці з дорослими лідерами [6, с. 149].

Почуття захищеності виникає у дитини на фоні відчуття забезпеченості прав. Так, вступаючи до дитячої громадської організації, вона, насамперед, реалізує своє право на свободу асоціацій. Статус члена об'єднання визначає її участь у житті організації на основі рівних прав, обов'язків з іншими. Водночас дитина стає суб'єктом права в організації, набуваючи права на: вільне висловлювання; врахування її думки; участь у різних заходах, розвагах (право на змістовне дозвілля); отримання інформації тощо.

Суб'єктна позиція впливає на формування у дитини правосвідомості, правової культури. Таким чином показниками соціальної активності члена дитячих об'єднань є готовність реалізовувати і захищати свої права, не порушуючи і поважаючи права інших.

Сьогодні час диктує, щоб предметом особливої уваги у громадських об'єднаннях стали соціальні стосунки. Самі такі об'єднання дають можливість юним особистостям усвідомлювати їх, аналізувати, експериментувати з ними. Заслугує на увагу позиція Р. Охрімчук, яка наголошує на тому, що громадські дитячі об'єднання “дають можливість дитині зорієнтуватися у системі соціальних зв'язків, оволодіти механізмами регуляції соціальної поведінки, здійснити аналіз власних можливостей та реалізувати їх” [9]. При цьому організація має створювати умови для збереження індивідуальності чи неповторності кожної особистості.

Сучасне громадське об'єднання має прагнути до гармонійного взаємопроникнення особистісного і соціального. У цьому випадку серед завдань об'єднання: формування відповідальності кожного за себе, інших, справу; усвідомлення членами організації значущості для суспільства, держави тієї справи, до якої вони долучилися; навчання приймати соціально цінні рішення, вміння домовлятися

і знаходити компроміси; формування у лідерів таких якостей, що допомагатимуть одноліткам розкритися як особистості, самореалізуватися.

У зазначеному контексті основними напрямками роботи дитячих громадських організацій можуть стати:

Соціальне проектування (рефлексія соціальних стосунків, вибір стратегії безконфліктного спілкування, визначення тактики соціальних взаємодій з однолітками, іншими людьми, організацією, державою; це особистий вибір цікавого проекту, в якому є бажання діяти).

Розвиток соціальних ініціатив (спонукання до створення власних проектів, формування переконання, що кожен може стати генератором цікавих і корисних ідей, пропагандистом позитивних змін).

Соціальна взаємодія (пошук партнерів, вміння будувати з ними соціальні стосунки, здатність до соціального компромісу, вміння знаходити однодумців, спонсорів та ін.) [6, с. 95].

Потрібно зауважити, що соціальне виховання забезпечується суспільством та державою в організаціях, що спеціально створюються для його здійснення (школа, мережа позашкільних навчальних закладів, дитячі та молодіжні громадські організації), а також в тих, де виховання не є провідною функцією (армія, виробництво, громадські об'єднання) [1, с. 10]. Нині виникає нагальна потреба у формуванні єдиної стратегії суспільного розвитку, і відповідно – єдиного безупинного виховного процесу. Вирішення цього завдання потребує розподілу сил та напрямів виховної роботи між усіма учасниками виховного комплексу на засадах спільних дій. При цьому визначальну роль у створенні виховуючого соціального середовища має ефективна взаємодія соціальних інститутів на засадах партнерства [9, с. 170-174].

Налагодження соціального партнерства дитячих громадських організацій з іншими соціальними інституціями як форми ефективної взаємодії сторін передбачає дотримання таких принципів: спільне планування; спільна оцінка діяльності; побудова взаємодії на довірі, відкритості дій, задумів, оперативному та достатньому обміні інформації; відповідальність перед собою та партнерами за всі свої дії тощо.

Особливостями взаємодії з партнерськими організаціями є напрацювання моделей соціально-педагогічної роботи для вирішення адресних проблем дітей та молоді. Основними партнерами дитячих громадських організацій є: загальноосвітні навчальні заклади; сім'я; позашкільні навчальні заклади; громадські та благодійні організації, що працюють з дітьми та в інтересах дітей; органи місцевого самоврядування; служби у справах дітей; центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; кримінальна міліція у справах дітей; заклади культури (клуби, школи естетичного виховання, музеї, театри, бібліотеки та ін.); заклади охорони здоров'я; трудові колективи; громадськість, релігійні конфесії; представники бізнесу тощо.

Формами соціального партнерства можуть стати: інформаційний обмін, реалізація програм соціально-культурної спрямованості, спільні акції, заходи, підтримка соціальних ініціатив, фінансування соціальної сфери. Спільно з іншими інституціям організуються і проводяться фестивалі, конференції, круглі столи, семінари, презентації, робочі зустрічі тощо.

Прикладом соціального партнерства, взаємодії дитячих громадських організацій з іншими соціальними інституціями може бути: проведення масових форм соціально-виховної роботи на дитячих майданчиках, у парках, зонах відпочинку (свят, гулянь, концертів, конкурсів, змагань, фестивалів, балів); організація консультацій лідерів-організації для соціальних педагогів загальноосвітніх навчальних закладів, вихователів денних оздоровчих закладів, педагогів-вихователів дитячих оздоровчих закладів, в клубах за місцем проживання; спільні з представниками різних інституцій семінари, наради, тренінги з питань виховання та розвитку дітей та ін.

У сучасних умовах державна політика передбачає створення механізмів багатостороннього соціального партнерства за участю державних і громадських посередників; удосконалення законодавчої бази таких відносин.

Особливість функціонування системи соціального виховання проявляється у тому, що акценти у певних видах діяльності (так би мовити спеціалізація) можуть зміщуватися з однієї інституції на іншу. Наприклад, діяльність щодо профілактики шкідливих звичок, девіантної поведінки, запобігання насильству, формування здорового способу життя. Тому посилення вимог щодо організації і оптимізації методик соціального виховання в сучасних умовах вимагає виявлення нових підходів, з урахуванням зазначеного, і до організації соціально-виховної роботи в дитячих громадських організацій. У цьому плані важливо володіти повною інформацією про дитину, в т.ч. особливості (досвід) її взаємодії з різними соціальними інституціями.

Лише за умови консолідації сил різних інституцій стихійне середовище перетворюється у середовище організаційне, виховуюче. Лише забезпечуючи комплексний, системний підхід до виховання дітей та молоді, можна говорити про впевнений поступ нашої країни у товаристві цивілізованих демократичних європейських країн до розвитку і процвітання.

Л і т е р а т у р а

1. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / А.Й.Капська, О.В.Безпалько, Р.Х.Вайнола; Заг. ред. А.Й.Капської. – К., 2002. – 164 с.
2. Дементьев Т. Г. Процесс формирования личности под влиянием социальной среды в современных условиях: Дис. канд. социол. наук: 22.00.04. – М., 2000. – 191 с.
3. Коваль Л. Г., Зверева І. Д., Хлебик С. Р. Соціальна робота: Навч. посіб. – К.: ІЗМН, 1997. – 392 с.
4. Малков Д.Ю., Шендеровський К.С. Діяльність клубів за місцем проживання дітей та молоді в системі ЦССМ м. Києва. Навчально-методична збірка. – К., 2002. – 62 с.
5. Соціальна педагогіка. Навчальний посібник / За ред. А.Й.Капської. – К., 2000. – 264 с.
6. Теория, история, методика детского движения. Информационный бюллетень. VI выпуск / Ред. и отв. за выпуск Т.В.Грухачева, А.Г.Кирпичник. – Кострома, 2002. – 199 с.
7. Петрович Ж.В. Соціальне виховання // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В.Г.Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – с. 847-848.
8. Дитячі об'єднання України у вимірах минулого та сучасного: Довідник-посібник / Р. М. Охрімчук, Л. В. Шелестова, О. В. Кравченко та ін. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 256 с.
9. Охрімчук Р.М. Новий життєвий простір дитячого руху // Початкова школа. – 2003. – №8. – С.15.